

Algemene Inspectiedienst
Waarnemend directeur
T.a.v. de heer C.W.J. Schreuders
Postbus 19506
2595 AL DEN HAAG

onderwerp
Advies inzake snijbloemen

Geachte heer Schreuders,

In het onderzoek van de AID bij rozentelers onder glas zijn gehalten van toegelaten middelen aangetroffen, die de AID zorgen baren. In de rapportage van dit onderzoek "Project Rozen onder glas 2007" van 15 december 2008 geeft de AID aan dat zij het bureau Risicobeoordeling van de VWA zal vragen om te laten onderzoeken of hier gezondheidsrisico's spelen, met name voor mensen die werken in de snijrozenteelt, maar eventueel ook voor consumenten.

datum
4 september 2009
ons kenmerk
VWA/BuR/2009/29073

Hierbij ontvangt u in reactie op dit verzoek de risicobeoordeling van het bureau.

Hoogachtend

Prof. dr. E.G. Schouten
Directeur bureau Risicobeoordeling

Bijlage:

- Advies inzake fipronil en dodemorph op snijbloemen

Kopie aan:

- Dhr. mr. R. v.d. Helm, plv. directeur AID
- Dhr. drs. R. van Drent, AID
- Dhr. mr. ing. H.A. Harmsma, plv. directeur PD
- Dhr. dr. ir. R.J. Dortland, plv. IG-VWA
- Dhr. ir. F. Folkertsma, LNV-AKV
- Dhr. J. Mook, SZW
- Dhr. dr. W.H. van Eck, HI L&G-VWA
- Dhr. H.J. Jeuring, PM L&G-VWA
- Dhr. dr. H.A. van der Schee, S&O-VWA
- Voedingscentrum

Voedsel en Waren Autoriteit
Bureau Risicobeoordeling
Prinses Beatrixlaan 2
2595 AL Den Haag
Postbus 19506
2500 CM Den Haag
Telefoon (070) 448 48 48
Fax (070) 448 47 47
www.vwa.nl

Advies van de directeur bureau Risicobeoordeling Aan de waarnemend directeur van de Algemene Inspectiedienst

onderwerp
Advies inzake fipronil en dodemorph op snijbloemen

Samenvatting

Er is op verzoek van het bureau Risicobeoordeling van de VWA een gezondheidkundige beoordeling uitgevoerd door het RIVM-RIKILT Front Office Voedselveiligheid van resultaten van het onderzoek "Rozen onder glas 2007" van de AID. Het betrof hierbij residuen van Violin en Meltatox.

Uit de beoordeling kan worden geconcludeerd, dat er bij overmatig gebruik en onvoldoende persoonlijke bescherming risico's kunnen bestaan voor toepassers, werkers in de kassen en bloemisten. Het residu kan ook een gezondheidsrisico vormen voor mensen die deze rozenblaadjes consumeren. Risico's van de toepassers en werkers in de rozenteelt en bloemisten worden niet verwacht bij het gebruik conform de doseringsvoorschriften en met adequate persoonlijke bescherming.

Naar de mening van het bureau is een aanpassing van het bestaande beleid van toelating en gebruik van bestrijdingsmiddelen niet nodig. Het verdient wel aanbeveling de telers van snijrozen te informeren over de resultaten van deze risicobeoordeling. Dit dient om hen bewust te maken van de risico's van overmatig gebruik van bestrijdingsmiddelen voor de gezondheid van toepassers en werkers in kassen, en voor bloemisten en consumenten die rozen schikken, en mensen die rozenblaadjes consumeren. Daarnaast wordt aanbevolen de burgers te informeren over de mogelijke gezondheidsrisico's bij de consumptie van (delen van) snijbloemen vanwege de aanwezigheid van residuen van bestrijdingsmiddelen. Ten behoeve van de voorlichting zou een lijst beschikbaar moeten komen van bloemen die wél zonder risico geconsumeerd kunnen worden.

Aanleiding

De AID heeft in 2007 bij de rozentelers onder glas een controleactie uitgevoerd. De controle heeft zich met name gericht op het gebruik van niet toegelaten gewasbeschermingsmiddelen, het niet volgens het gebruiksvorschrift gebruiken van gewasbeschermingsmiddelen en de zorgplicht rond gewasbeschermingsmiddelen, de

datum
4 september 2009
ons kenmerk
VWA/BuR/2009/27015

pagina
115

aanwezigheid van een gewasbeschermingsplan en de gebruiksadministratie. Ook zijn bladmonsters genomen, die zijn geanalyseerd door het RIKILT.

De resultaten staan in het rapport van de AID getiteld "Rozen onder glas 2007", van 15 december 2008. De gemeten gehalten van toegelaten middelen op sommige bladmonsters baren de AID zorgen. Het betreft hier met name een gehalte van 73 mg/kg Violin (werkzame stof fipronil) en 133 mg/kg Meltatrox (werkzame stof dodemorph). Daarom heeft de AID contact opgenomen met het bureau Risicobeoordeling van de VWA om te laten onderzoeken of er mogelijk volksgezondheidsrisico's spelen voor mensen die werken in de snijrozenteelt, maar ook voor consumenten die deze rozen gekocht hebben.

datum
4 september 2009
ons kenmerk
VWA/BuR/2009/27015
pagina
215

Vraagstelling

Het bureau Risicobeoordeling heeft aan het Front Office Voedselveiligheid gevraagd te beoordelen of genoemde concentraties uit het rapport aanleiding geven tot gezondheidsrisico's voor de mensen die werken in de snijrozenteelt dan wel voor consumenten. Daarnaast is het bureau Risicobeoordeling geïnteresseerd in een antwoord op de vraag of er voor beide stoffen MRL's voor snijrozen bestaan.

Aanpak

Voor de risicobeoordeling is uitgegaan van medewerkers in de snijrozenteelt die de genoemde middelen verspuiten in kassen (de toepasser) en werkers die rozen snijden en bundelen voor de handel. Daarnaast is het risico voor consumenten beoordeeld die de rozen bewerken voordat ze die in een vaas zetten. Ook is het risico beoordeeld van mensen die rozenblaadjes consumeren; hiervoor is gebruik gemaakt van recepten uit een daartoe gespecialiseerd kookboek waarin beschreven staat welke bloemen in welke hoeveelheden gegeten kunnen worden.

Voor de beoordeling van de mate van giftigheid zijn EFSA beoordelingen gebruikt van 2006 en 2008. Hierin zijn grenswaarden voorgesteld voor levenslange inname door de gehele bevolking (ADI), en grenswaarden voor blootstelling van beroepsbevolking (AOEL), en de grenswaarde voor acute giftigheid (ARfD).

Resultaten van de beoordeling

Violin (fipronil)

Fipronil kan worden gebruikt als insectendodend middel en mijtendodend middel. Uit de evaluatie van EFSA blijkt dat het schadelijk kan zijn voor het zenuwstelsel, de lever en de schildklier. Het is geclassificeerd als "toxisch na inhalatie, na contact met de huid en na inslikken".

Bij Violin zijn voor de toepasser onder realistische condities bij de waarden boven het 75 percentiel zoals dat in het onderzoek bij rozen onder glas is vastgesteld gezondheidsrisico's niet uit te sluiten. Dit risico bestaat ook bij de hoogst gemeten

waarde in combinatie met het gebruik van gangbare persoonlijke beschermingsmaatregelen. Ook voor werkers zonder bescherming wordt een risico voorspeld.

De consumenten die rozen schikken of rozenblaadjes eten (op de wijze zoals dit in de kookboeken staat beschreven) lopen geen gezondheidsrisico, met uitzondering van kleine kinderen die de kans lopen de grenswaarde voor acute giftigheid te overschrijden als ze rozenblaadjes met de hoogst waargenomen gehalten fipronil in dit onderzoek eten.

Meltatox (dodemorph)

Dodemorph wordt in de rozenteelt gebruikt als schimmeldodend middel. Het is schadelijk voor de lever, en wordt geclassificeerd als "irriterend voor de longen en ogen, en kan huidsensibilisatie veroorzaken". Daarnaast kan het schadelijk zijn voor het ongeboren kind.

Bij de waarden uit het onderzoek boven het 75 percentiel wordt een risico voorspeld voor toepassers, ook bij het gebruik van persoonlijke beschermingsmaatregelen. Daarnaast worden bij deze waarden voor werkers in de kassen zonder persoonlijke bescherming risico's voorspeld.

Risico's voor consumenten die rozen schikken of rozenblaadjes eten worden niet verwacht.

Aanvullende informatie

Voor beide bestrijdingsmiddelen op snijrozen bestaan geen MRL's in het EU-kader. Omdat snijrozen geen eetbare gewassen zijn hoeven deze ook niet te worden afgeleid. Bovendien merkt het Front Office op, dat voor de consumptie van rozen vooral gebruik wordt gemaakt van geurende rozenrassen. Snijrozen uit de kassenteelt behoren hier niet toe.

Het Front Office Voedselveiligheid heeft daarnaast getracht op basis van de resultaten van het onderzoek van residuen van de bestrijdingsmiddelen te schatten hoeveel Violin gespoten moet zijn om de gemeten hoeveelheid residu te kunnen verklaren. Deze hoeveelheid is vervolgens vergeleken met het voorschrift van toepassing zoals dat voor fipronil is afgegeven. Daaruit wordt geconcludeerd dat er sprake moet zijn geweest van overmatig gebruik van dit middel. Voor Meltatox daarentegen is een meervoudige toepassing toegestaan; daardoor is het niet mogelijk te beoordelen of er bij het toepassen sprake is geweest van een overmatig gebruik.

Ook wordt opgemerkt, dat de toelating van het gebruik van fipronil op rozen sinds 13 december 2007 is teruggetrokken vanwege zijn milieuaspecten. Dit vloeit voort uit de Richtlijn 2007/52 van de Europese Commissie van 16 augustus 2007, waarin

datum
4 september 2009
ons kenmerk
VWA/BuR/2009/27015
pagina
315

opgenomen is dat de lidstaten de bestaande toelatingen van fipronil moeten intrekken. Hierbij geldt een opgebruik-periode van 18 maanden, dus dit middel mag per 13 juni 2009 in de rozenteelt in Nederland niet meer gebruikt worden.

datum
4 september 2009
ons kenmerk
VWA/BuR/2009/27015
pagina
4 \ 5

Conclusies

De resultaten van de risicobeoordeling voor toepassers en verwerkers in de rozenteelt tonen aan dat er risico's kunnen bestaan bij onvoldoende persoonlijke bescherming in combinatie met overmatig gebruik voor de bestrijdingsmiddelen Violin en Meltatox. Het bureau Risicobeoordeling van de VWA voegt daaraan toe, dat het scenario dat is gebruikt voor de verwerkers in de rozenteelt ook van toepassing is voor bloemisten en vergelijkbare verwerkers in de detailhandel.

In de beoordeling van EFSA van fipronil wordt opgemerkt, dat de blootstelling van een toepasser in een veldstudie zonder persoonlijke bescherming niet leidde tot gezondheidsrisico's. Bij dodemorph bleek persoonlijke bescherming wel nodig, maar het gebruik van dodemorph met adequate persoonlijke bescherming was veilig voor toepassers en werkers. Daarom kan geconcludeerd worden, dat de risico's die in dit onderzoek voorspeld worden dus het gevolg moeten zijn van overmatig gebruik.

Bij de toelating van beide genoemde middelen is géén rekening gehouden met mogelijke blootstelling van mensen die rozen in een vaas zetten, dan wel rozenblaadjes gebruiken in gerechten. De risicobeoordeling maakt aannemelijk dat er geen risico's bestaan voor mensen die rozen schoonmaken en in een vaas zetten; voor kinderen die rozenblaadjes eten kan wel een risico bestaan.

Advies

Ik concludeer uit de gezondheidskunde beoordeling van resultaten van het onderzoek "Rozen onder glas 2007" van de AID door het Front Office Voedselveiligheid, dat er bij overmatig gebruik en onvoldoende persoonlijke bescherming risico's kunnen bestaan voor toepassers en werkers in de kassen, bloemisten en voor mensen die rozenblaadjes consumeren. Daarom kom ik met de volgende adviezen.

Toepassers dienen zich te houden aan de voorgeschreven frequentie van toepassing en aan de persoonlijke bescherming, zowel ten gunste van de gezondheid van de toepasser zelf, als voor de werkers in de snijrozenteelt, en bloemisten. Het verdient aanbeveling de telers van snijrozen te informeren over de uitkomsten van deze risicobeoordeling, om hen bewust te maken van de potentiële risico's van overmatig gebruik van genoemde bestrijdingsmiddelen voor de gezondheid van henzelf, werkers in kassen en bloemisten, en consumenten.

Daarnaast verdient het aanbeveling dat er voorlichting komt naar mensen die bloemen of bloemblaadjes consumeren van snijbloemen, die daar niet voor bedoeld zijn. Daarbij moet worden verteld dat consumptie van dergelijke bloemen tot gezondheidsrisico's

kan leiden vanwege de aanwezigheid van resten van bestrijdingsmiddelen. Overwogen kan worden om ten behoeve van de voorlichting een lijst te ontwikkelen van bloemen die wel zonder risico's geconsumeerd kunnen worden.

Hoogachtend

Prof. dr. E.G. Schouten
Directeur bureau Risicobeoordeling

datum
4 september 2009
ons kenmerk
VWA/BuR/2009/27015
pagina
515